Horacijeva razmišljanja o pjesništvu na temelju poslanice Augustu

Lončar, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:708671

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za hrvatski latinitet

HORACIJEVA RAZMIŠLJANJA O PJESNIŠTVU NA TEMELJU POSLANICE AUGUSTU

Završni rad

Kandidat: Marko Lončar

Mentorica: Zdravka Martinić-Jerčić, lekt.

Zagreb, 12. rujna 2018.

Sažetak rada

U ovom radu se analiziraju Horacijeva razmišljanja o pjesništvu i ukusu čitatelja u Augustvom dobu na temelju poslanice Augustu *(Ep. II, 1)*. Samoj analizi poslanice prethodi pregled književnog stvaralaštva tog doba te političkih struja koje su utjecale na ozračje u raznim sferama života, uvid u Horacijevu biografiju i stvaralaštvo, definiranje epistolografije kao književne vrste s akcentom na antičku epistolografiju, djela i pisce koji su se bavili tom granom književnosti. Analiza poslanice temelji se na iznošenju Horacijevih opaski i zamjerki ili pak pohvala svemu onome što se čita, cijeni i stvara u tom dobu. Također, pokušava se naglasiti značaj poslanice Augustu koja prethodi poznatijoj poslanici Pizonima *(Ars poetica)* te u ponekim dijelovima izvući najistaknutije sličnosti među poslanicama.

Ključne riječi: Horacije, Poslanica Augustu, književnost, pjesništvo

Sadržaj

1. Uvod ... 3

2. Augustovo doba ... 4

3. Horacijev životopis i djela ... 6

4. Epistolografija kao književna vrsta ... 7

4.1. Pisma u prozi ... 8

4.2. Pjesnička epistolografija ... 8

5. Analiza i osvrt na poslanicu Augustu *(Epistola II, 1)* ... 10

6. Zaključak ... 26

7. Korištena literatura ... 27

1. Uvod

Tema ovog rada je analiza Horacijevih promišljanja o književnosti, o stilu i ukusu autora i pjesnika u dobu u kojem Horacije živi na temelju njegove poslanice caru Augustu (*Ep. II, 1*). Poslanica koju je napisao Augustu zanimljiva je za proučavanje zato što Horacije u njoj iznosi niz opaski i zamjerki ili pak pohvala svemu onome što se u njegovo vrijeme čita, cijeni i stvara.

Tema je relevantna iz nekoliko razloga. Prvo, Horacijev značaj u pjesništvu Augustovog doba, ali i u cjelokupnoj rimskoj književnosti je neupitan. Drugo, njegova smjelost, da iskaže nezadovoljstvo stanjem pjesništva u Rimu vrlo konkretnim zamjerkama stilu pjesnika, ukusu naroda, ali i sklonosti samog Augusta koji propagira i nameće takav ukus, je vrijedna proučavanja i analiziranja. Poslanica Augustu prethodi Horacijevoj poslanici Pizonima (*Ars poetica*) koja također, možda čak i podrobnije, opisuje stanje pjesništva tog vremena. Osim spomenutih, Horacije je iznosio slične stavove i u nekim drugim poslanicama i satirama, ali zbog koncepcije ovog rada, fokus će biti na poslanici Augustu.

Cilj rada je analizirati i prikazati koje su Horacijeve zamjerke na stanje u književnosti, kakav je njegov ton u pisanju poslanice te koje su najistaknutije sličnosti između poslanice Augustu i poslanice Pizonima.

Tijek istraživanja započinje izučavanjem o Augustovu dobu, prilikama koje su vladale, političkim strujama koje su bile aktualne te o književnosti koja se u to doba stvarala. Slijedi prikaz Horacijevog života i cjelokupni opus kako bi se istakao njegov značaj u rimskoj književnosti. U dijelu rada o epistolografiji daje se pregled suvremene definicije epistolografije te njenog nastanka u grčkoj antičkoj književnosti, zatim se ta cjelina usmjerava jasnom pregledu pisaca i pjesnika koji su stvarali te vrste, te najznačajnijim djelima koja se i danas čitaju. Naposljetku, srž istraživanja se temelji na Poslanici Augustu, odnosno analizi i osvrtu Horacijevih razmišljanja koja ondje iznosi.

Tema će se istražiti proučavanjem literature o navedenim teorijskim poglavljima.[1] Poslanica će se analizirati čitanjem teksta na latinskom jeziku i čitanjem prijevoda na hrvatskom jeziku te prikupljanjem i proučavanjem teorijske građe koja govori o toj temi. Poslanica Pizonima će se proučavati čitanjem prijevoda na hrvatskom jeziku te uspoređivanjem bitnih sličnosti među poslanicama. Rad će obilježiti iznošenje podataka iz literature te vlastitih razmatranja, mišljenja te osvrta na određenu temu.

[1] Poglavlja o Augustovom dobu, Horacijevom životu i djelima te epistolografiji.

2. Augustovo doba

Augustovo doba u periodizaciji rimske književnosti dio je Zlatnog vijeka zajedno s Ciceronovim koje mu prethodi. Ciceronovo doba je trajalo od 80. g. pr. Kr., a Augustovo počinje 30. g. pr. Kr. i završava 14. g. po. Kr. smrću Gaja Julija Cezara Oktavijana *(Gaius Iulius Caesar Octavianus)*, koji je bio posinak Gaja Julija Cezara, a kasnije je dobio ime *Augustus* što znači Uzvišeni.[2] Udružio se u drugom trijumviratu s Markom Antonijem i Markom Emilijem Lepidom u cilju pobijede Cezarovih ubojica. Ubrzo nakon što je Oktavijan 42. g. pr. Kr. u bitci kod Filipa pobijedio Cezarove ubojice Bruta i Kasija, Lepid se povukao iz političkog života, a on je vlast podijelio s Antonijem. Do sukoba je došlo i među njima kada je Antonije darovao Kleopatri, oženivši je, neke rimske posjede. Nakon bitke kod Akcija 31. g. pr. Kr. u kojoj je pobijedio Kleopatru i Antonija, Oktavijan se vratio u Rim i postao prvi rimski car.

Oktavijan je za svoje vladavine Rim učinio mnogo bogatijim nego ga je zatekao, a to se ne odnosi isključivo na materijalno bogatstvo već i na „reforme društvenog života“[3] o čemu svjedoče i početni stihovi Horacijeve poslanice Augustu[4], koji će se detaljnije analizirati u ostatku rada. Pokrenuo je reforme u svim sferama života odlučivši obnoviti ono što je izvorno i tradicionalno rimsko, a pri tome posebno rimsku religiju i vjerovanja *(Romana pietas).*[5] S druge strane, zaslužan je za pojavu kulta carske ličnosti, koja je značila štovanje živućih vladara poput božanstava, što baš i nije bilo posve u duhu njegovih nastojanja da očuva starorimske vrijednosti.[6] Budimir i Flašar navode kako vjerovanja širokih narodnih masa nisu promijenjena pokušajem Augustove obnove, nego se naprotiv javlja utjecaj nekih novih istočnjačkih religijskih vjerovanja od kojih se kao jedno navodi i kršćanstvo.[7]

U Augustovo doba iznimno se naglašava procvat pjesništva, a Vratović polemizira radi li se o dvorskom pjesništvu toga vremena i zaključuje da se ipak ne može cjelokupno stvaralaštvo pjesnika nazvati dvorskim zbog visokog stupnja slobode izražavanja svakog pojedinca.[8] Međutim, rimski pjesnici tog doba su se ugledali na helenističke koji su djelovali na dvorovima helenističkih vladara koji su često poticali štovanje kulta vladara.[9] Vratović smatra da je pjesništvo naišlo na plodan teren na kojem je njegov razvitak dostigao vrhunac „u posljednjih

[2] VRATOVIĆ 2008, 245.
[3] VRATOVIĆ 2008, 246.
[4] *„Cum tot sustineas et tanta negotia solus, res Italas armis tuteris, moribus ornes, legibus emendes,…“* (Hor. *Epist.* II, 1 (1.-3.))
[5] BUDIMIR i FLAŠAR 1986, 30.
[6] BUDIMIR i FLAŠAR 1986, 30.
[7] BUDIMIR i FLAŠAR 1986, 30.
[8] VRATOVIĆ 2008, 247.
[9] BUDIMIR i FLAŠAR 1986, 30.

dvjesto godina“ jer je većina pjesnika koji stvaraju u to doba proživjela burna vremena građanskog rata i nemira te sada u mirnim vremenima stvaraju najbolju književnost.[10] Augustove težnje da obnovi stare rimske vrijednosti za pjesništvo su značile unošenje arhaične slike idealiziranog seoskog života, italskog kulta te religioznosti.[11] Međutim, nikako nije uspijevalo zatrti sliku modernog života u Rimu[12] pa čak i uz svu kontrolu kojoj je gotovo svaka grana umjetnosti bila podvrgnuta.

Cenzura je neupitna u takvim prilikama. Car nije davao potpunu slobodu piscima, pjesnicima i govornicima. Cenzurirao je govornike Tita Labijena *(Titus Labienus)*[13] i Kasija Severa *(Cassius Severus)*[14] te protjerao Ovidija na Crno more.[15] Govorništvo se zbog nastalih prilika povuklo s foruma u škole gdje se detaljno izučavalo pa je u tom smislu uznapredovala govornička tehnika.[16] Historiografija Tita Livija koja je slavila rimsku prošlost, pogodovala je Augustovim namjerama pa se zbog toga čitala i u Senatu.[17]

Pjesničko stvaralaštvo Augustova doba proizlazilo je iz dva književna kruga: Mecenatova i Mesalina. Na čelu oba spomenuta kruga nalazio se njegov pokrovitelj po kojem je književni krug i dobio ime. Gaj Cilnije Mecenat *(Gaius Cilnius Maecenas)*[18] podupirao je književnost, a posebice pjesništvo u Augustovo doba.[19] Njegovom su književnom krugu pripadali Lucije Varije Ruf *(Lucius Varius Rufus)*[20], Publije Vergilije Maron *(Publius Vergilius Maro)*[21], Kvint Horacije Flak *(Quintus Horatius Flaccus)* i Sekst Propercije *(Sextus Propertius).*[22] Marko Valerija Mesala Korvin *(Marcus Valerius Messalla Corvinus)*[23] u isto je

[10] VRATOVIĆ 2008, 247.
[11] BUDIMIR i FLAŠAR 1986, 33.
[12] BUDIMIR i FLAŠAR 1986, 33.
[13] Bio je govornik u Augustovo doba koji se protivio novom poretku. Proglašavao se „pompejevcem.“ Djela su mu spaljena u Senatu. (VRATOVIĆ 2008, 247.)
[14] Bio je jedan od najvećih govornika Augustova i Tiberijeva doba. Prognan je na Kretu, a umro je na otoku Serifu. (http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30723, zadnji pristup: 2. 9. 2018.)
[15] VRATOVIĆ 2008, 247.-248.
[16] BUDIMIR i FLAŠAR 1986, 32.
[17] BUDIMIR i FLAŠAR 1986, 32.
[18] Bio je rimski vitez i diplomat koji je okupljao pjesnike u svrhu promicanja umjetnosti, a neke je i financijski pomagao. (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39715, zadnji pristup: 2. 9. 2018.)
[19] VRATOVIĆ 2008, 252.
[20] Bio je rimski pjesnik i istaknuti član Mecenatova književnog kruga. Pisao je tragičke epove i didaktička djela. (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=63915, zadnji pristup: 2. 9. 2018.)
[21] Bio je rimski pjesnik. Jedan je od najznačajnijih predstavnika književnosti Augustovog doba. Pripadao je Mecenatovom književnom krugu. Pisao *Bukolike* ili *Ekloge*, *Georgike* i najznačajnije djelo u njegovom opusu je bio ep *Eneida*. (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=64325, zadnji pristup: 8. 9. 2018.)
[22] Bio je rimski pjesnik elegija i također pripadnik Mecenatova književnog kruga. Muza u pisanju mu je bila Cintija, a najznačajnije djelo koje je napisao je zbirka Elegija *(Elegiae).* (VRATOVIĆ 2008, 260.)
[23] Bio je rimski pisac, vojskovođa i političar. Također je bio i govornik i pjesnik te pokrovitelj pjesnicima od kojih se ističu Ovidije i Tibul. (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40264, zadnji pristup: 2. 9. 2018.)

doba bio pokrovitelj drugog književnog kruga čiji su najznačajniji pjesnici bili Albije Tibul *(Albius Tibullus)*[24] i Publije Ovidije Nazon *(Publius Ovidius Naso).* Najvažniji prozni pisac tog vremena bio je Tit Livije *(Titus Livius)* i njegovo djelo Od osnutka grada *(Ab urbe condita).*

3. Horacijev životopis i djela

Kvint Horacije Flak *(Quintus Horatius Flaccus)* bio je među najvažnijim pjesnicima Augustova doba. U njegovim djelima je sačuvano mnogo autobiografskih podataka, a puno se doznaje o Horaciju iz Svetonijeve biografije *De viris illustribus.*[25] Rođen je 65. g. pr. Kr. u malenom gradu Venuziji gdje je završio osnovnu školu, ali, zbog talenta za pisanje, s ocem se preselio u Rim. Studirao je filozofiju u Rimu i Ateni. Kao student bio je u vojsci Bruta, ali pobjedom Oktavijana prihvatio je amnestiju i vratio se u Rim.[26] Postavši pripadnik Mecenatova književnog kruga prijateljevao je intenzivno s Vergilijem, koji ga je i preporučio Mecenatu.[27] Najradije je svoja djela pisao u miru na svom imanju u sabinskim brdima koje je dobio od Mecenata kao naknadu za imanje u rodnom gradu. Pekorari naglašava političke stavove kao bitno obilježje njegova života. Kao što je već spomenuto, kao student je bio na strani republikanaca, a kasnije je veličao Augusta kao nijedan drugi autor. Za života se vodio načelom zlatne sredine *(aurea mediocritas)*, kako u djelima, tako i u vlastitom ophođenju s materijalnim stvarima. „Kritizirao je gramzivost za novcem i uopće krajnosti…“[28] Preminuo je 8. g. pr. Kr.

Među prvim djelima koja je Horacije napisao su Jambi (*Iambi*), kako ih on naziva, odnosno knjiga Epoda *(Epodon liber)* koja je izdana 30. godine[29] i sastavljena u jampskoj epodi.[30] U tom djelu Horacije grublje polemizira po uzoru na grčkog pjesnika Arhiloha, a u kasnijim radovima taj ton nestaje.[31] Pisao je veoma uspješno i Satire *(Saturae)* koje je zajedno s Poslanicama *(Epistulae)* nazvao zajedničkim imenom Razgovori *(Sermones).* Sadržajno su Satire i Poslanice vrlo slične, a jedina je razlika što u Poslanicama ne ismijava i što su upućene konkretnoj osobi (Augustu, Mecenatu i sl.). Razgovori, a posebno Satire obiluju „preispitivanjem o čovjekovoj sreći i njegovom odnosu prema društvu.“[32] Horacije se okušao i

[24] Bio je uz Propercija najznačajniji rimski elegičar. Napisao je 36 Elegija *(Elegiae)* koje pripadaju Tibulovom zborniku *(Corpus Tibullianum)*, a ostatle su napisali pjesnik Ligdam *(Lygdamus*) i pjesnikinja Sulpicija *(Slupicia)* koji su također bili pripadnici Mesalina književnog kruga. (VRATOVIĆ 2008, 260.)
[25] PEKORARI 1975, 104.
[26] PEKORARI 1975, 104.
[27] PEKORARI 1975, 104.
[28] PEKORARI 1975, 105.
[29] VRATOVIĆ 2008, 256.
[30] Jampska epoda je distih u kojem se izmjenjuju jamski dimetar i jampski trimetar.
[31] PEKORARI 1975, 106.
[32] VRATOVIĆ 2008, 257.

u pisanju lirskih Pjesama *(Carmina),* koje se često se nazivaju i Odama. Teme o kojima piše su ljubav, prijateljstvo, svakodnevni život, moral itd. Bio je vrlo originalan, no ipak je svoje grčke uzore oponašao u metru i tonu, posebno Alkeja i Sapfo.[33] Mnogo je mudrih misli proizašlo upravo iz zbirke *Carmina* što svjedoči o vrijednosti i dugotrajnosti djela i autora. Širokom opusu te zbirke pripada i Stoljetna pjesma *(Carmen saeculare),* koju je sastavio na Augustov zahtjev za proslavu stoljetnih igara u Rimu.

Značaj Horacijeva pjesništva vidljiv je već i iz sačuvanosti njegova opusa. Elementi očuvanja opusa jednog autora su kvaliteta, koju Horacijeva djela zasigurno posjeduju i faktor sreće da je opus u većini ili cijelosti sačuvan od požara, poplave ili nekog drugog oblika uništenja ili gubitka. Horacijeva vrijednost leži u originalnosti, britkosti, ali i liričnosti njegovih djela. Mnogo je stavova, misli i zaključaka iznio u svojim djelima, a u ovom radu će se analizirati promišljanja o pjesništvu.

4. Epistolografija kao književna vrsta

Prema Hrvatskom jezičnom portalu definicija epistolografije opisana je kao 1. „vještina u sastavljanju pisama ili pjesničkih poslanica“, 2. „književno skupni naziv za pisma kao književnu vrstu“ i 3. „pomoćna disciplina historiografije koja proučava pojavu i razvoj epistola.“[34] Može se uvidjeti da sama definicija čini distinkciju između „pisama“ i „pjesničkih poslanica“, a ta književna vrsta ima svoje začetke u grčkoj antičkoj književnosti. Hajdarević na početku svog rada navodi cjelokupnu grčku etimologiju koja se koristila za razne vrste upotrebe pisama. Neki termini su označavali materijale na kojima su se pisma pisala, poput svitka, papirusa i sl. Preostala dva termina *γράμματα (gramata)* i *ἐπιστολή (epistole)* označavali su oblik pisama koja su se slala nekom adresatu, dakle oblik pisama kakav danas poznajemo.[35] Nije posve sigurno koje su dobne uzrasti bili učenici kojima se počela tumačiti epistolarna teorija, niti način poduke, ali Hajdarević izražava mogućnost da je to bilo u obliku imitiranja već postojećih pisama.[36] Sačuvana su samo dva priručnika[37] koja su učenicima služila kao izvor informacija u učenju sastavljanja pisama, a oni su sadržavali samo opće smjernice.[38] Nije

[33] PEKORARI 1975, 106.
[34] Trodjelna definicija pojma „epistolografija“ Hrvatskog jezičnog portala, a prvi dio definicije jednako je naveden na internetskim stranicama Hrvatskog leksikona.
(http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFxuXBM%253D, zadnji pristup: 2. 9. 2018.)
(https://www.hrleksikon.info/definicija/epistolografija.html, zadnji pristup: 2. 9. 2018.)
[35] HAJDAREVIĆ 2015, 2.
[36] HAJDAREVIĆ 2015, 4.-5.
[37] Priručnici: 1. Τύποι Ἐπιστολικοί (*Tipoi Epistolikoi*), 2. Ἐπιστολιμαῖοι Χαρακτῆρες (*Epistolimaioi Harakteres*) (HAJDAREVIĆ 2015, 5.)
[38] HAJDAREVIĆ 2015, 5.

postojala teorija koja se striktno bavila vještinom pisanja pisama, već su se antičke retoričke teorije vještinom pisanja pisama bavile usput.[39] Epistolografija se kao zasebna književna vrsta razvila iz pravih osobnih pisama, preko umetnutih u različite književne forme,[40] a u rimskoj književnosti se manifestirala u dva oblika: pisma u prozi i pjesničke poslanice.

4.1. Pisma u prozi

Marko Tulije Ciceron *(Marcus Tulius Cicero)* bio je najveći rimski govornik, ali osim govora, po kojima je najpoznatiji, i drugih djela, pisao je i pisma raspodijeljena u četiri zbirke: *Ad familiares, Ad Atticum, Ad Quintum fratrem, Ad Brutum*. On je stvorio značajan epistolografski stil, a sama su pisma bila bliska književnom tekstu.[41] Pisana su prema retoričkim pravilima koja je Ciceron uspostavio za govornike, odnosno „nauk o pisanju pisama, kao umjetničke proze proizašao je iz sustava retorike.“[42] Osim Cicerona, pisma je u proznom obliku pisao i Seneka Mlađi *(Lucius Annaeus Seneca Minor).* Njegova Pisma Luciliju *(Epistulae ad Lucilium)* zanimljiva su i zbog toga što je Senekin sugovornik Lucilije zapravo fiktivni lik, a unatoč tome, autor sebe prikazuje kao „nadmoćnog sugovornika“ koji je iskusniji, stariji i mudriji.[43] Pažljivo strukturira pisma kako se ne bi moglo uvidjeti da se radi o fiktivnoj korespodenciji pa se u svojim pismima „nadovezuje na odaslana Lucilijeva pisma.“[44] Brezak-Stamać kao zadnje bitno svojstvo Senekinih pisama naglašava apstraktno mišljenje kao temelj za izgradnju poruke na kraju pisma.[45] Također, pisma u prozi pisao je i Plinije Mlađi *(Gaius Plinius Caecilius Secundus Minor),* koji je prema Brezak-Stamać smatrao svoja pisma književnim djelima koja su namijenjena javnosti, a ne vlastitim primateljima.[46] Među poznatijima su pisma Tacitu, koja nose „dokumentarnu vrijednost“[47] jer govore o aktualnim događajima toga vremena i pisma caru Trajanu koja svjedoče o životu prvih kršćana.

4.2. Pjesnička epistolografija

Osim pisama u prozi, još su zanimljivije za razmatranje pjesničke poslanice jer takva forma pisanja „pisama u stihu“ nije svakidašnja i iziskuje veće napore pri sastavljanju. Uspoređujući te dvije vrste pisama, jasniji tijek misli i poruku donose ona u proznom obliku, dok su ova u stihu formom i sadržajem kompleksnija. Identitet poslanica ogleda se u tome što

[39] HAJDAREVIĆ 2015, 5.-6.
[40] HAJDAREVIĆ 2015, 1.
[41] BREZAK-STAMAĆ 2012, 406.
[42] BREZAK-STAMAĆ 2012, 407.
[43] BREZAK-STAMAĆ 2012, 417.-418.
[44] BREZAK-STAMAĆ 2012, 417.
[45] BREZAK-STAMAĆ 2012, 418.
[46] BREZAK-STAMAĆ 2012, 419.-420.
[47] BREZAK-STAMAĆ 2012, 420.

posjeduju tipične znakove pisama, primjerice možemo pronaći pozdravne i oproštajne poslanice, raspravljačke su te su pisane kao književna djela, a ne kao individualna pisma.[48] Horacije i Ovidije se mogu nazvati predstavnicima pjesničke epistolografije jer su u klasičnom razdoblju rimske književnosti bili jedini pjesnici koji su to pisali. Također, veliki je značaj i utjecaj njihovih poslanica na kasnije kršćanske, renesansne, humanističke, ali i hrvatske latinističke pisce. Publije Ovidije Nazon *(Publius Ovidius Naso)* pisao je pjesničke poslanice u zbirkama *Epistulae heroidum* i *Epistulae ex Ponto*. Prvu je napisao u mladenačkim danima iz perspektive žena, mitoloških junakinja, koje se osvećuju svojim muževima ili ljubavnicima,[49] a drugu u progonstvu moleći prijatelje da mu pomognu da se vrati. Ovidijeve se poslanice razlikuju od Horacijevih i Ciceronovih po tome što nema „pismovnog razgovora" kako navodi Brezak-Stamać, već koristi „neposredan osobni iskaz ispjevan u elegijskim distisima."[50] Elegijskim distisima je i u elegiji *Tristia IV, 10* iznio gotovo cijeli svoj životopis, od rođenja, izbora zanimanja i bratove smrti, do bračnog statusa i puno drugih detalja i promišljanja, što potvrđuje prethodno citiranu tezu. Dakle, karakteristika njegovog pisanja nisu filozofske misli, niti tendencija da vodi fiktivni dijalog, već puko izražavanje osjećaja i impresija. Horacije pak stvara zasebnu književnu vrstu, „pohvalničko – počasnu poeziju" u heksametru[51] za razliku od Cicerona, Seneke i Plinija, čija su pisma, osim prozne forme, sadržajno bila filozofskog karaktera.[52] Iako i Satire i Poslanice imaju adresate, među njima postoji velika razlika: Poslanice su adresirane osobama koje su odsutne, a Satire osobama koje su prisutne.[53] Razlikovanje tih dviju vrsta najbolje se pojašnjava u ovom citatu: *„Epistolarum libri tantum nomine dissimiles a libris sermonum sunt; nam et metrum et metria verborum et communis assumptio eodem est (ex Porph.). Hoc solum distare videntur, quod hic quasi ad absentes loqui videtur, ibi autem quasi ad presentes loquitur."*[54] Conte navodi žanrovsku razliku Satira i Poslanica koja se očituje u tome da su Satire pripadale urbanoj sredini, a Poslanice označile pomak prema ruralnoj sredini.[55] Također se navodi poticaj i pozivanje na mudrost kao cilj svake poslanice.[56] Horacije se u Poslanicama koristi „slikovitim opisivanjem, pripovijedanjem, kompozicijom fiktivnog

[48] Conte ne isključuje mogućnost da su se poslanice ipak slale adresantima. 1999, 313.
[49] BREZAK-STAMAĆ 2012, 412.
[50] BREZAK-STAMAĆ 2012, 412.
[51] BREZAK-STAMAĆ 2012, 404.
[52] BREZAK-STAMAĆ 2012, 404.
[53] CONTE 1999, 313.
[54] KELLER 1904, 205; dio citata navodi i Conte. (313.)
[55] CONTE 1999, 313.
[56] CONTE 1999, 313.

dijaloga“[57], a njegova promišljanja na temelju poslanica (posebice *Epistolae* II, 1) analizirat će se detaljnije u nastavku rada.

5. Analiza i osvrt na poslanicu Augustu *(Epistola II, 1)*

Kao što je ranije spomenuto, temelj ovog rada je Horacijeva poslanica Augustu kojom se on izravno obraća caru s ciljem da obrazloži svoje stavove o stanju pjesništva u Rimu. Poznato je da je napisao i poslanicu Pizonima u kojoj također razlaže o pjesništvu kao grani umjetnosti te zadacima pjesnika koji ju stvaraju.[58] U nekim se dijelovima može povući paralela između dvije spomenute poslanice, budući da Horacije iznosi slične argumente oko kojih dalje širi priču o čemu će biti riječi i u nastavku ovog poglavlja.

„Cum tot sustineas et tanta negotia solus

res Italas armis tuteris, moribus ornes,

legibus emendes, in publica commoda peccem

si longo sermone morer tua tempora, Caesar.“[59]

Već početnim stihovima poslanice Augustu, Horacije nam daje do znanja kako je August uistinu sam vladao i brinuo o cjelokupnom stanju carstva.[60] Navodi se kako je August štitio carstvo, podizao javni moral te uvodio zakone, a misli se na *„leges Italiae“*, koji se dijele na zakone „protiv raskoši, preljuba, častoljublja i beženstva“[61] u svrhu ispravljanja situacije koju je zatekao dolaskom na vlast u državi izmučenoj ratom.

„Romulus et Liber pater et cum Castore Pollux,

post ingentia facta deorum in templa recepti,

dum terras hominumque colunt genus, aspera bella

componunt, agros adsignant, oppida condunt,

[57] BREZAK-STAMAĆ 2012, 411. Fiktivni dijalog spominje i Conte, ali ne isključuje mogućnost da se dijalog zaista dogodio. (312. – 314.)
[58] ZGORELEC 1998, 269.
[59] Hor. *Epist*. II, 1 (1. – 4.)
[60] Isto navodi i Zgorelec potkrepljujući da je njegov suvladar Agripa boravio izvan Rima. (ZGORELEC 1998, 257.)
[61] ZGORELEC 1998, 257; Osim Zgorelca, slično navodi i Perinović: „lex sumptuaria“ – o rasipnosti, „lex de maritandis ordinibus“ – zakon o ženidbi. (PERINOVIĆ 1934, 345.)

plorauere suis non respondere fauorem

speratum meritis. Diram qui contudit hydram

notaque fatali portenta labore subegit,

comperit inuidiam supremo fine domari.

Vrit enim fulgore suo qui praegrauat artes

infra se positas; extinctus amabitur idem.

Praesenti tibi maturos largimur honores

iurandasque tuom per numen ponimus aras,

nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes." [62]

Horacije u citiranim stihovima navodi ljude koji su postigli velike zasluge za života, ali su tek nakon smrti štovani kao bogovi. Spominje Romula,[63] Libera,[64] Poluksa i Kastora[65] te opisuje Herkula[66] kroz priču o ubojstvu hidre, napominjući da će biti voljen tek nakon smrti, dok se s druge strane Augusta još za života štuje, baš kao da je božanstvo[67] i u tome se ogleda bitna karakteristika tog doba, koja je i ranije spomenuta, a to je uvođenje kulta carske ličnosti.

„Sed tuus hic populus sapiens et iustus in uno

te nostris ducibus, te Grais anteferendo

cetera nequaquam simili ratione modoque

aestimat et, nisi quae terris semota suisque

temporibus defuncta uidet, fastidit et odit,

sic fautor ueterum ut tabulas peccare uetantis,

quas bis quinque uiri sanxerunt, foedera regum

[62] Hor. *Epist.* II, 1 (5. – 17.)
[63] Romul je jedan od braće osnivača grada Rima.
[64] Liber je staro italsko božanstvo. (ZGORELEC 1998, 257.)
[65] Poluks i Kastor su braća blizanci, Zeusovi sinovi. Horacije ih navodi u ovom dijelu jer su se za života istakli u junaštvu i pomaganju. (ZGORELEC 1998, 257.)
[66] Horacije ne navodi ime u stihu, ali se naslućuje da je riječ o Herkulu jer spominje kako je „smrskao strahovitu hidru." Herkul je bio izložen mnogim nevoljama tokom života jer je bio u nemilosti božice Junone. (ZGORELEC 1998, 257.)
[67] Slično u komentarima na poslanicu navodi i Zgorelec (ZGORELEC 1998, 258.)

uel Gabiis uel cum rigidis aequata Sabinis,

pontificum libros, annosa uolumina uatum

dictitet Albano Musas in monte locutas.“[68]

U ovim stihovima Horacije opisuje način na koji je August štovan. Govori kako narod Augusta uzdiže pred rimskim i grčkim vojskovođama, a sve ostalo ne procjenjuju istim razumom i istom mjerom.

„Si, quia Graiorum sunt antiquissima quaeque

scripta uel optima, Romani pensantur eadem

scriptores trutina, non est quod multa loquamur:

nihil intra est oleam, nil extra est in nuce duri;

uenimus ad summum fortunae: pingimus atque

psallimus et luctamur Achiuis doctius unctis.“ [69]

U nastavku je Horacije usporedio grčke i rimske pisce, smatrajući kako se ne mogu jednakom mjerom procjenjivati.[70] Poznato je da su rimski pisci tražili svoje uzore u grčkim piscima i njihovim djelima pa se samim time grčka književnost stavlja po kvaliteti ispred rimske. Horacije je usporedio te dvije književnosti s maslinom i orahom koji premda rastu na drvetu, nemaju jednaka svojstva i karakteristike.[71] Ironičnim tonom govori kako su Grci i dalje bolji u svim sferama umjetnosti bez obzira što su Rimljani na vrhuncu svoje oružane moći,[72] a u poslanici Pizonima govori kako je Grcima prirođena umjetnost, dok se rimsku djecu odmalena podučava računanju: *„Grais ingenium, Grais dedit ore rotundo, Musa loqui, praeter laudem nullius auaris; Romani pueri longis rationibus assem, discunt in partis centum diducere.“*[73]

„Si meliora dies, ut uina, poemata reddit,

scire uelim chartis pretium quotus adroget annus.

Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter

[68] Hor. *Epist*. II, 1 (18. – 27.)
[69] Hor. *Epist*. II, 1 (28. – 33.)
[70] ZGORELEC 1998, 258.
[71] ZGORELEC 1998, 258.
[72] PERINOVIĆ 1934, 346.
[73] Hor. *Epist*. II, 3 (323. – 326.)

perfectos ueteresque referri debet an inter

uilis atque nouos? Excludat iurgia finis.

'Est uetus atque probus centum qui perficit annos.'

Quid? Qui deperiit minor uno mense uel anno,

inter quos referendus erit? Veteresne poetas

an quos et praesens et postera respuat aetas?

'Iste quidem ueteres inter ponetur honeste

qui uel mense breui uel toto est iunior anno.'

Vtor permisso caudaeque pilos ut equinae

paulatim uello et demo unum, demo etiam unum,

dum cadat elusus ratione ruentis acerui

qui redit in fastos et uirtutem aestimat annis

miraturque nihil, nisi quod Libitina sacrauit.“ [74]

Navedeni stihovi govore o starosti književnih djela i njihovoj vrijednosti. Horacije nastoji pobiti mišljenje da vrijednost nekog dijela ovisi o protoku vremena.[75] Naravno, sve je to usko vezano uz razdoblje kojem Horacije pripada gdje se nameće vraćanje starim vrijednostima. Horacije se koristi raznim „logičkim zagonetkama“[76] kako bi naglasio besmisao procjenjivanja pjesnika po starosti.

„Ennius, et sapiens et fortis et alter Homerus,

ut critici dicunt, leuiter curare uidetur

quo promissa cadant et somnia Pythagorea.

Naeuius in manibus non est et mentibus haeret

paene recens? Adeo sanctum est uetus omne poema.

[74] Hor. *Epist*. II, 1 (34. – 49.)
[75] ZGORELEC 1998, 258.
[76] ZGORELEC 1998, 258.

Ambigitur quotiens uter utro sit prior, aufert

Paccuuius docti famam senis, Accius alti,

dicitur Afrani toga conuenisse Menandro,

Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,

uincere Caecilius grauitate, Terentius arte.

Hos ediscit et hos arto stipata theatro

spectat Roma potens; habet hos numeratque poetas

ad nostrum tempus Liui scriptoris ab aeuo."[77]

Izrazito nezadovoljstvo autora poslanice može se vidjeti u citiranim stihovima u kojima nabraja pisce koji su cijenjeni u Rimu, a nisu zaslužili status koji imaju. Horacije kao razloge toga navodi propuste kritičara koji radi neznanja ili nemara nisu uvidjeli nesklad u djelima tih autora, a slično navodi i u Poslanici Pizonima gdje kaže da je rimskim pjesnicima dana nedostojna sloboda: *„Non quiuis uidet inmodulata poemata iudex, et data Romanis uenia est indigna poetis.* "[78] Primjerice, kritičari su Enija *(Quintus Ennius)*[79] ocjenili mudrim jer se bavio filozofskim temama i drugim Homerom jer je sam sebe tako nazvao u svom epu *Anali,* a Horacije se ne slaže s tim stajalištem.[80] Horacije spominje Marka Pakuvija *(Marcus Pacuvius)*[81] i Lucija Akcija *(Lucius Accius)*[82] koji su po mišljenju javnog mnijenja *„docti"* i *„alti"* samo zato što su stari pisci, a ne zbog svoje stvarne vrijednosti. Horacije prigovara što je Lucije Afranije *(Lucius Afranius)*[83] cijenjen poput Menandra *(Μένανδρος)*,[84] a u togatama[85] koje je

[77] Hor. *Epist.* II, 1 (50. – 62.)
[78]Hor. *Epist*. II, 3 (263. – 264.)
[79] Kvint Enije je bio rimski pisac. Živio je u 3./2. st. pr. Kr. Proslavio se svojim epom *Anali* u kojem je prikazao rimsku povijest od osnutka Rima do njegova doba. Prerađivao je i grčke tragedije i pisao satire. (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=17981, zadnji pristup: 9. 9. 2018.)
[80]Hor, *Epist*. II, 1 (50.); ZGORELEC 1998, 158.
[81] Marko Pakvuije je bio rimski pisac tragedija. Živio je u 3./2. st. pr. Kr. Ciceron ga je smatrao vrlo značajnim tragičarem. (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=46171, zadnji pristup: 9. 9. 2018.)
[82] Lucije Akcije je bio rimski dramski pisac i pjesnik. Živio je u 2./1. st. pr. Kr. Također je pisao tragedije kao i njegov suvremenik Pakuvije. (http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=1101, zadnji pristup: 9. 9. 2018.)
[83] Lucije Afranije je bio rimski komediograf. Živio je u 2. st. pr. Kr. Uzori su mu bili Terencije i Menandar. (http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=694, zadnji pristup: 9. 9. 2018.)
[84] Bio je vrlo značajan grčki komediograf i predstavnik nove atičke komedije. (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=40074, zadnji pristup: 4. 9. 2018.)
[85] Togata je izvorno rimska vrsta komedije.

stvarao nije pokazao zavidno umijeće.[86] Plauta *(Titus Maccius Plautus)*[87] u Poslanici Pizonima prekorava zbog nemarnosti u sastavljanju dramske radnje i jezičnog izričaja, dok on istovremeno zadobiva sve pohvale javnosti koja smatra da mu je uzor u sastavljanju radnje Epiharmo *(Ἐπίχαρμος)*:[88]*„At uestri proaui Plautinos et numeros et, audauere sales, nimium patienter utrumque, ne dicam stulte, mirati, si modo ego et uos, scimus inurbanum lepido seponere dicto, legitimumque sonum digitis callemus et aure.“*[89] Kasnije će se Horacije ponovno osvrnuti na Plautovu nemarnost u sastavljanju komedije.

„Interdum uolgus rectum uidet, est ubi peccat.
Si ueteres ita miratur laudatque poetas
ut nihil anteferat, nihil illis comparet, errat;
si quaedam nimis antique, si pleraque dure
dicere credit eos, ignaue multa fatetur,
et sapit et mecum facit et Ioue iudicat aequo.
Non equidem insector delendaue carmina Liui
esse reor, memini quae plagosum mihi paruo
Orbilium dictare; sed emendata uideri
pulchraque et exactis minimum distantia miror.
Inter quae uerbum emicuit si forte decorum,
si uersus paulo concinnior unus et alter,
iniuste totum ducit uenditque poema.
Indignor quicquam reprehendi, non quia crasse
compositum inlepideue putetur, sed quia nuper,

[86] ZGORELEC 1998, 259; Horacije kritiku da se ne ulaže prevelik napor u pisanju preteksta i togata iznosi zapravo u Hor. *Epist.* II, 3 (285. – 291.)
[87] Tit Makcije Plaut je bio vrlo značajan rimski komediograf. Živio je u 3./2. st. pr. Kr. Napisao je brojne komedije od kojih je najistaknutija Ćup *(Aulularia).* (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=48648, zadnji pristup: 9. 9. 2018.)
[88] Epiharmo *(Ἐπίχαρμος)* je bio istaknuti grčki komediograf. Živio je u 6./5. st. pr. Kr; Isto navodi i Zgorelec u komentarima na poslanicu (ZGORELEC 1998, 259.)
[89] Hor. *Epist*. II, 3 (270. – 274.)

nec ueniam antiquis, sed honorem et praemia posci.

Recte necne crocum floresque perambulet Attae

fabula si dubitem, clament periisse pudorem

cuncti paene patres, ea cum reprehendere coner

quae grauis Aesopus, quae doctus Roscius egit,

uel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt,

uel quia turpe putant parere minoribus et, quae

inberbes didicere, senes perdenda fateri.

Iam Saliare Numae carmen qui laudat, et illud

quod mecum ignorat solus uolt scire uideri,

ingeniis non ille fauet plauditque sepultis,

nostra sed inpugnat, nos nostraque liuidus odit."[90]

Već je ranije analizirano Horacijevo neslaganje s mišljenjem da starost djela ovisi o njenoj vrijednosti. U iznad navedenim stihovima ističe kako ne smatra da treba zaboraviti ono što su stari pjesnici stvarali, ali svakako smatra da onome što je staro ne treba opraštati greške, već promatrati na jednak način kao i sva ostala djela. Horacije kaže da kada bi pokušao kritizirati Atu *(Titus Quinctius Atta)*[91] ili ono što su glumili Esop i Roscij,[92] odmah bi se pobunili starci koji smatraju ispravnim jedino ono što je staro i ne žele uvažiti mišljenje mlađih.

„Quodsi tam Graecis nouitas inuisa fuisset

quam nobis, quid nunc esset uetus? Aut quid haberet

quod legeret tereretque uiritim publicus usus?

Vt primum positis nugari Graecia bellis

coepit et in uitium fortuna labier aequa,

[90] Hor. *Epist*. II, 1 (63. – 89.)
[91] Tit Kvinkcije Ata je bio rimski komediograf, pisac rimske komedije *togate.* Živio je u 1. st. pr. Kr. (http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=4364, zadnji pristup: 10. 9. 2018.)
[92] Esop i Roscij su bili glumci u tragedijama i komedijama u Ciceronovo doba. (ZGORELEC 1998, 259.)

nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum,

marmoris aut eboris fabros aut aeris amauit,

suspendit picta uoltum mentemque tabella,

nunc tibicinibus, nunc est gauisa tragoedis;

sub nutrice puella uelut si luderet infans,

quod cupide petiit mature plena reliquit.

Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?

Hoc paces habuere bonae uentique secundi.

Romae dulce diu fuit et sollemne reclusa

mane domo uigilare, clienti promere iura,

cautos nominibus rectis expendere nummos,

maiores audire, minori dicere per quae

crescere res posset, minui damnosa libido.

Mutauit mentem populus leuis et calet uno

scribendi studio; pueri patresque seueri

fronde comas uincti cenant et carmina dictant.

Ipse ego, qui nullos me adfirmo scribere uersus,

inuenior Parthis mendacior et prius orto

sole uigil calamum et chartas et scrinia posco.

Nauim agere ignarus nauis timet; habrotonum aegro

non audet nisi qui didicit dare; quod medicorum est

promittunt medici; tractant fabrilia fabri:

scribimus indocti doctique poemata passim.“[93]

[93] Hor. *Epist*. II, 1 (90.-117.)

Horacije naglašava kako su Grci prihvaćali nova djela za razliku od Rimljana u čemu se ogleda njihova inovativnost i originalnost. Uspoređujući Grke i Rimljane, Horacije navodi kako su Grci odmah po završetku rata[94] započeli bavljenjem umjetnošću, dok su se Rimljani bavili nekim trivijalnim stvarima kao što su imovina, novac i sl., a tek se u posljednje vrijeme javlja interes za pisanjem, što Horacije ocjenjuje pretjeranim i neprimjerenim.

„Hic error tamen et leuis haec insania quantas
uirtutes habeat, sic collige: uatis auarus
non temere est animus; uersus amat, hoc studet unum;
detrimenta, fugas seruorum, incendia ridet;
non fraudem socio pueroue incogitat ullam
pupillo; uiuit siliquis et pane secundo;
militiae quamquam piger et malus, utilis urbi,
si das hoc, paruis quoque rebus magna iuuari.
Os tenerum pueri balbumque poeta figurat,
torquet ab obscenis iam nunc sermonibus aurem,
mox etiam pectus praeceptis format amicis,
asperitatis et inuidiae corrector et irae,
recte facta refert, orientia tempora notis
instruit exemplis, inopem solatur et aegrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
disceret unde preces, uatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus et praesentia numina sentit,
caelestis implorat aquas docta prece blandus,
auertit morbos, metuenda pericula pellit,

[94] Misli se na rat s Perzijancima (ZGORELEC 1998, 260.)

impetrat et pacem et locupletem frugibus annum;

carmine di superi placantur, carmine Manes.“ [95]

U ovim se stihovima Horacije osvrće na osobnost kvalitetnog pjesnika koji voli svoj poziv, ali fokusira se i na emociju koju budi u čitatelju. Kaže da takav pjesnik: lakše podnosi sve nevolje, svojim pisanjem čitatelju dira srce, skreće pozornost od nebitnih stvari, ispravlja srdžbu, prikazuje ispravna djela, poznatim primjerima poučava novim vremenima te siromašne i bolesne tješi. Horacije smatra kako bi pjesništvo, osim što nadahnjuje i donosi duševni mir, trebalo biti korisno i poučno. Taj stav potkrepljuje u stihovima koji se odnose na *Carmen saeculare,*[96] gdje kaže da neudata djevojčica i mladi dječaci ne bi imali priliku naučiti moliti da nije bilo pjesnika:*„Castis cum pueris ignara puella mariti, disceret unde preces, uatem ni Musa dedisset?“*[97]

„Agricolae prisci, fortes paruoque beati,

condita post frumenta leuantes tempore festo

corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem,

cum sociis operum pueris et coniuge fida

Tellurem porco, Siluanum lacte piabant,

floribus et uino Genium memorem breuis aeui.

Fescennina per hunc inuenta licentia morem

uersibus alternis opprobria rustica fudit,

libertasque recurrentis accepta per annos

lusit amabiliter, donec iam saeuos apertam

in rabiem coepit uerti iocus et per honestas

ire domos impune minax. Doluere cruento

dente lacessiti, fuit intactis quoque cura

[95] Hor. *Epist*. II, 1 (118. – 138.)
[96] *Carmen saeculare* je Stoljetna pjesma koju je Horacije sastavio 17. g. pr. Kr. za proslavu u Rimu, a izvodio ju je zbor sastavljen od 27 dječaka i 27 djevojčica. (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=26122, zadnji pristup: 5. 9. 2018.)
[97] Hor. *Epist*. II, 1 (132. – 133.)

condicione super communi; quin etiam lex

poenaque lata, malo quae nollet carmine quemquam

describi; uertere modum, formidine fustis

ad bene dicendum delectandumque redacti.

Graecia capta ferum uictorem cepit et artes

intulit agresti Latio; sic horridus ille

defluxit numerus Saturnius, et graue uirus

munditiae pepulere; sed in longum tamen aeuum

manserunt hodieque manent uestigia ruris.

Serus enim Graecis admouit acumina chartis

et post Punica bella quietus quaerere coepit,

quid Sophocles et Thespis et Aeschylos utile ferrent.

Temptauit quoque rem si digne uertere posset,

et placuit sibi, natura sublimis et acer;

nam spirat tragicum satis et feliciter audet,

sed turpem putat inscite metuitque lituram." [98]

Horacije se prisjeća kako su se među ratare uvukli Fesceninski stihovi puni poruge, ali osim te vrste spominje i mnoge druge vrste primitivnih pjesama koje su se izvodile prilikom raznih svečanosti i na svadbama. Do promjene u takvom načinu izražavanja došlo je kada je Velika Grčka došla pod vlast Rima 272. g. pr. Kr.[99] Horacije navodi kako je puno vremena prošlo dok se Rimljani nisu ugledali na Grke[100] i tek nakon punskih ratova počeli prerađivati njihova djela.[101]

„Creditur, ex medio quia res arcessit, habere

[98] Hor. *Epist*. II, 1 (139. – 167.)
[99] ZGORELEC 1998, 261.
[100] Ovdje Horacije spominje grčke tragičare Sofokla, Tespisa i Euripida koji su utemeljitelji te književne vrste. (Hor. *Epist*. II, 1 (163.)
[101] Godine 146. pr. Kr. su završili punski ratovi. (ZGORELEC 1998, 261.)

sudoris minimum, sed habet comoedia tanto

plus oneris, quanto ueniae minus. Aspice, Plautus

quo pacto partis tutetur amantis ephebi,

ut patris attenti, lenonis ut insidiosi,

quantus sit Dossennus edacibus in parasitis,

quam non adstricto percurrat pulpita socco;

gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc

securus, cadat an recto stet fabula talo.

Quem tulit ad scaenam uentoso Gloria curru

exanimat lentus spectator, sedulus inflat;

sic leue, sic paruum est animum quod laudis auarum

subruit aut reficit. Valeat res ludicra, si me

palma negata macrum, donata reducit opimum.

Saepe etiam audacem fugat hoc terretque poetam,

quod numero plures, uirtute et honore minores,

indocti stolidique et depugnare parati

si discordet eques, media inter carmina poscunt

aut ursum aut pugiles; his nam plebecula gaudet.

Verum equitis quoque iam migrauit ab aure uoluptas

omnis ad incertos oculos et gaudia uana.

Quattuor aut pluris aulaea premuntur in horas

dum fugiunt equitum turmae peditumque cateruae;

mox trahitur manibus regum fortuna retortis,

esseda festinant, pilenta, petorrita, naues,

captiuum portatur ebur, captiua Corinthus.

Si foret in terris, rideret Democritus, seu

diuersum confusa genus panthera camelo

siue elephans albus uolgi conuerteret ora;

spectaret populum ludis attentius ipsis

ut sibi praebentem nimio spectacula plura;

scriptores autem narrare putaret asello

fabellam surdo. Nam quae peruincere uoces

eualuere sonum, referunt quem nostra theatra?

Garganum mugire putes nemus aut mare Tuscum,

tanto cum strepitu ludi spectantur et artes

diuitiaeque peregrinae, quibus oblitus actor

cum stetit in scaena, concurrit dextera laeuae.

Dixit adhuc aliquid? Nil sane. Quid placet ergo?

Lana Tarentino uiolas imitata ueneno.“ [102]

Horacije ponovo ističe manjkavost u prerađivanju komedije navodeći kao primjere Plautove greške u sastavljanju pojedinih likova. Smatra jedinim ciljem takvih pjesnika zaradu, a ne brigu hoće li djelo koje su napisali biti vrijedno čitanja ili prikazivanja ili će biti ubrzo zaboravljeno. Budući da se pri pisanju komedije nije marilo za živost i zanimljivost radnje,[103] Horacije se pita zašto se puku sviđa jedan takav dramski prizor. Odgovor leži u neobrazovanosti naroda koji gleda samo vanjski sjaj kostima i scenografije zabavljajući se i proizvodeći glasne i neprimjerene zvukove.[104] Ponekad i onaj obrazovaniji dio naroda bude zaslijepljen sjajem i raskoši te ne sluša stihove i ne gleda radnju.[105] Odviše je jednostavan ukus naroda što se

[102] Hor. *Epist*. II, 1 (168. – 207.)
[103] ZGORELEC 1998, 262.
[104] Hor. *Epist*. II, 1 (182. – 207.)
[105] ZGORELEC 1998, 262.

Horaciju nimalo ne sviđa i tjera ga da bude ironičan u svojim opisivanjima trenutnog stanja u društvu.

„Ac ne forte putes me, quae facere ipse recusem,
cum recte tractent alii, laudare maligne,
ille per extentum funem mihi posse uidetur
ire poeta meum qui pectus inaniter angit,
inritat, mulcet, falsis terroribus implet,
ut magus, et modo me Thebis, modo ponit Athenis.
Verum age et his, qui se lectori credere malunt
quam spectatoris fastidia ferre superbi,
curam redde breuem, si munus Apolline dignum
uis complere libris et uatibus addere calcar,
ut studio maiore petant Helicona uirentem.
Multa quidem nobis facimus mala saepe poetae
(ut uineta egomet caedam mea), cum tibi librum
sollicito damus aut fesso; cum laedimur, unum
si quis amicorum est ausus reprehendere uersum;
cum loca iam recitata reuoluimus inreuocati;
cum lamentamur non apparere labores
nostros et tenui deducta poemata filo;
cum speramus eo rem uenturam ut, simul atque
carmina rescieris non fingere, commodus ultro
arcessas et egere uetes et scribere cogas.
Sed tamen est operae pretium cognoscere qualis
aedituos habeat belli spectata domique

uirtus, indigno non committenda poetae.

Gratus Alexandro regi Magno fuit ille

Choerilos, incultis qui uersibus et male natis

rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.

Sed ueluti tractata notam labemque remittunt

attramenta, fere scriptores carmine foedo

splendida facta linunt. Idem rex ille, poema

qui tam ridiculum tam care prodigus emit,

edicto uetuit nequis se praeter Apellen

pingeret aut alius Lysippo duceret aera

fortis Alexandri uoltum simulantia. Quodsi

iudicium subtile uidendis artibus illud

ad libros et ad haec Musarum dona uocares,

Boeotum in crasso iurares aere natum.

At neque dedecorant tua de se iudicia atque

munera, quae multa dantis cum laude tulerunt

dilecti tibi Vergilius Variusque poetae,

nec magis expressi uoltus per aenea signa

quam per uatis opus mores animique uirorum

clarorum apparent. Nec sermones ego mallem

repentis per humum quam res componere gestas

terrarumque situs et flumina dicere et arces

montibus impositas et barbara regna tuisque

auspiciis totum confecta duella per orbem,

claustraque custodem pacis cohibentia Ianum

et formidatam Parthis te principe Romam,

si, quantum cuperem, possem quoque; sed neque paruom

carmen maiestas recipit tua, nec meus audet

rem temptare pudor, quam uires ferre recusent.

Sedulitas autem stulte quem diligit urget,

praecipue cum se numeris commendat et arte;

discit enim citius meminitque libentius illud

quod quis deridet quam quod probat et ueneratur.

Nil moror officium quod me grauat, ac neque ficto

in peius uoltu proponi cereus usquam

nec praue factis decorari uersibus opto,

ne rubeam pingui donatus munere et una

cum scriptore meo capsa porrectus operta

deferar in uicum uendentem tus et odores

et piper et quicquid chartis amicitur ineptis.''[106]

Horacije kao dužnost pjesnika smatra da uvede čitatelja ili gledatelja u mjesto radnje i da se igra njegovim osjećajima kao da je on (čitatelj) dio same radnje.[107] Žali što pjesnicima nije odano priznanje za trud i nisu poticani od Augusta da čine ono jedino što ih usrećuje, a to je pisanje pjesama.[108] U završnici poslanice Horacije iznosi primjer lošeg pjesnika Herila *(Χοίριλος)*[109], koji je za svoja djela bio nagrađivan golemim novcem kojim ga je Aleksandar Veliki obasipao.[110] Također spominje Vergilija i Varija Rufa kao Augustove izabranike, koji

[106] Hor. *Epist*. II, 1 (208.-270.)
[107] Slično opisuje i Zgorelec u komentarima na poslanicu (ZGORELEC 1998, 262 – 263.)
[108] Hor. *Epist*. II, 1 (219.-231.)
[109] Heril je bio grčki epičar. Rođen je na otoku Samu. Živio je u 5./4. st. pr. Kr. Opisivao je grčko-perzijske ratove. (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=25133, zadnji pristup: 10. 9. 2018.)
[110] ZGORELEC 1998, 263.

su pjesničkim djelima slavili Augusta.[111] Sebe pak smatra nedostojnim da zadovolji Augustov ukus te se na samom kraju poslanice ironično odnosi prema svom umijeću, budući da njegov dar nije prepoznat, dok se istovremeno cijeni jednostavan stil i ukus kojem on ne pripada.

6. Zaključak

Nakon pomnog čitanja i analiziranja poslanice, najjasniji dojam ostavlja Horacijev ton pri pisanju koji je, bez obzira na poštovanje prema Augustu, prepun ironije, razočaranja i nezadovoljstva položajem pjesnika i obrazovanjem čitatelja. Horacijeva se ironičnost najviše ogleda u dijelovima koja govore o precjenjivanju starih pisaca s obzirom da to nije stvarna slika njihove vrijednosti pa iznosi brojne kritike na račun njihovog stvaralaštva. S druge strane, Horacijevo se nezadovoljstvo se može usporediti i s današnjim prilikama u kojima također sve stare pisce smatra klasicima ponekad bez puno razmišljanja, a novije ne baš tako kvalitetnima. Horacijevo nezadovoljstvo proizlazi iz položaja pjesnika čije kvalitete nisu prepoznate i ismijavani su samo zato što su novi. Napominje kako su grčke inovativnosti uvijek naišle na razumijevanje i prihvaćenost naroda što je temelj njihove originalnosti. Ističe primjere karakteristika pravog pjesnika, kako bi se on trebao nositi s teškoćama u životu te kakve bi emocije trebao buditi u čitateljima, dok je posebno grub u komentiranju onih kojima je stalo samo do zarade, a ne i do istinske kvalitete djela.

Horacijeva poslanica Augustu dio je druge knjige Poslanica i jedna je od dvije koja prethodi poslanici Pizonima poznatijoj pod imenom *Ars poetica*. Poslanica Augustu samo je temelj za sve što Horacije iznosi o pjesništvu u poslanici Pizonima. Postoje sličnosti među poslanicama poput zadataka pjesnika te kritika nemarnosti autora u sastavljanju djela.

Relevantnost poslanice za povijest književnosti proizlazi iz činjenice da poslanica sadrži istinit pregled svega što se smatralo vrijednim u tom dobu i način na koji se procjenjivalo, a može poslužiti i kao pregled starije rimske književnosti. Za teoriju književnosti poslanica je značajna jer sadrži razmišljanja o pjesničkom stilu, jezičnom izričaju te vještinama pri sastavljanju djela i pristupanja prerađivanju grčkih izvornika. Horacijeva razmišljanja koja iznosi u poslanici su svakako doprinijela jasnijoj slici cjelokupnog stanja ne samo u književnosti, već i u ostalim sferama života. Vidljiva je bitna karakteristika Augustove obnove, a to je nametanje starih vrijednosti.

[111] ZGORELEC 1998, 263.

7. Korištena literatura

BREZAK-STAMAĆ, Dubravka, „Književno-povijesni pregled poslanica u stihu i prozi u povijesti europskog pjesništva od antike do renesanse“ *Croatica et Slavica Iadertina* VIII/II (2012.), str. 403-438.

BUDIMIR, Milan i FLAŠAR, Miron, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis,* BEOGRAD, Beograd 1986, str. 30-34.

CONTE, Gian Biagio, *Latin literature: a history.* prev. Joseph, B. Soldow, pri. Don Fowler i Glenn W. Most, The John Hopkins University press, Baltimore and London, 1994, str. 312-317.

HAJDAREVIĆ, Sabira, „Grčke fikcionalne zbirke pisama u kontekstu; čimbenici razvoja i obilježja književne (pod)vrste“ *Latina et Graeca* 26 (2015.), str. 9-24.

KELLER, Otto, *Pseudacronis scholia in Horatium vetustioria,* Lipsiae in aedibus B. G. Teubneri, 1904, str. 205.

PEKORARI, Renata, „Kvint Horacije Flak“ *Latina et Graeca* III (1975.), str. 104-108.

PERINOVIĆ, Vladimir, *Izbor iz rimskih klasika za klasične i realne gimnazije*, Zagreb, 1934, str. 345-352.

VRATOVIĆ, Vladimir, *Rimska književnost.* BIAKOVA, Zagreb, 2008, str. 245-265.

ZGORELEC, Juraj, *Satire i Epistule.* NOVA STVARNOST, Zagreb, 1998, str. 133-141, 149-163, 257-264, 269-280.

http://www.enciklopedija.hr, zadnji pristup: 10. 9. 2018.

https://www.hrleksikon.info/definicija/epistolografija.html, zadnji pristup: 2. 9. 2018.